

НАПРЯМ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СВІДОМОСТІ ЯК ПРЕДМЕТА ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-446-0-1>

Барсученко І. В.,

*аспірант кафедри психології, філософії та суспільних наук
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

ОСОБЛИВОСТІ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ, СХИЛЬНИХ ДО ПРОТИПРАВНОЇ ПОВЕДІНКИ

Анотація. Розкрито чинники, які спричиняють злочинність підлітків. Виокремлено умови, які дозволяють попередити відхилень у поведінці неповнолітніх, схильних до середовища та персональним характером особистості, що спричиняють його персональну реакцію на різного роду плану життєві проблеми.

Ключові слова: *особистість, неповнолітній, протиправна поведінка, делінквентність, самоактуалізація.*

Barsuchenko I. Peculiarities of self-actualization of minors prone to illegal behavior

Summary. The factors that cause juvenile delinquency are revealed. The conditions that allow preventing deviations in the behavior of minors, prone to the environment and the personal character of the individual, which cause his personal reaction to various life problems, are highlighted.

Key words: *personality, minor, illegal behavior, delinquency, self-actualization.*

Вступ України в європейську спільноту, розвиток громадянського суспільства та правової держави, гуманізація освіти – все зазначене актуалізує питання щодо гарантування державою прав та змож дітей і молоді, щодо підтримки успішної соціалізації молодого покоління. Вивчення досліджень українських та іноземних соціологів, психологів, педагогів і правознавців, науково-методичних джерел, досвіду соціально-педагогічної роботи підтвердив, що соціалізація як процес входження молоді особи у соціальний простір руйнується, коли людина не досягає соціального досвіду позитивного характеру, не здатна

приспособитися до зразків поведінки і вимог соціуму. Найбільш часто соціальна дезадаптація неповнолітніх відображається у девіантній поведінці, а в певних ситуаціях – в делінквентній, що має зв'язок із правопорушенням. Дослідження причин дезадаптації неповнолітніх та скоєння ними злочинної діяльності дає змогу стверджувати, що в переважному числі ситуацій протиправна поведінка вважається результатом недоліків сімейного виховання й дефіцитарності освіти. Це спричиняє те, що неповнолітні виходять на вулицю, відбувається збільшення питомої ваги асоціальних груп однолітків, котрі часто переважають вплив батьків та учителів.

Підлітковий вік вважається періодом розвитку характеру. Саме у цей час вплив оточення, найближчого кола проявляється надзвичайно потужно. Поведінка підлітка є зовнішнім виявом непростого процесу розвитку його характеру. Важливі порушення поведінки часто мають зв'язок із відхиленнями у зазначеному процесі, в тому числі мають відношення до емоційного розвитку.

Багато причин, що породжують порушення норм поведінки підлітків, вдається виявити і вчасно усунути. Разом із тим, серед чинників протиправної поведінки виявляються такі, для попередження й усунення яких ще не знайдені дієві засоби. Певною мірою до цієї категорії можуть бути віднесені чинники психолого-педагогічного характеру. Так, усе частіше при з'ясуванні причин і умов порушення підлітками норм і правил поведінки науковці та практики звертаються до аналізу соціально-психологічного клімату родини, емоційно-психологічних відносин підлітка з однолітками і дорослими. Так, девіантну поведінку нерідко пояснюють тим, що дитина, підліток або юнак не може правомірними засобами задовольнити свої соціально-психологічні потреби у визнанні, довірі, самоствердженні. Вітчизняні психологи і більшість сучасних зарубіжних вчених заперечують вирішальний вплив на поведінку “важких” дітей генетичного фактора, спадкоємної обтяженості їхньої свідомості і дій. Природні передумови визначених особливостей психіки, звичайно, наявні, але набуваючи якісних змін, діють вони не прямо, а опосередковано, через вплив соціального середовища [2].

Чинники, які спричиняють злочинність підлітків, вчені класифікують на групи:

1. Чинники, через які формується особа молодого правопорушника (вплив сім'ї негативного характеру, власне оточення, мас-медіа, вади шкільного, побутового виховання та ін.).

2. Передумови, які сприяють вчиненню злочинів (вади організаційного плану, котрі сприяють особам, які вже мають сформовану антисупільну орієнтацію, “технічним чином” скоїти злочинні наміри).

3. Умови, які мають зв'язок із поведінкою жертв злочинів. Становлення особи здійснюється, зазнаючи впливу всієї сукупності стосунків, у котрі вона вступає з рештою людей.

Зазначимо умови, які сприятимуть попередженню відхилень у поведінці підлітків:

1. Своєчасна діагностика аморальних виявів у поведінці підлітків. Запобігання буде дієвим, якщо починатиметься не з моменту зовнішнього вияву дитячої поведінки чи вже скоєного ним порушення, а з виявлення малопомітних негативних симптомів у стосунках і поведінці.

2. Формування свідомості та самосвідомості учнів, що зумовлює стаке ставлення до моральних норм.

3. Сприяння розвитку позитивної мотиваційно-потребнісної сфери підлітка. Підліток досить активно фіксує правильні, на його думку, стереотипи поведінки і не сприймає або гальмує ті види психічної та предметної діяльності, які не ведуть до задоволення його важливих потреб. Зважаючи на це, пряма боротьба з негативними поведінковими виявами підлітка малоефективна. Слід зрозуміти, які значущі потреби він намагається задовольнити подібним чином і допомогти йому реалізувати їх соціально доступним чином.

4. Налагодження авторитетно-довірливих стосунків між вихователем і вихованцем. Вихователь повинен сприяти усуненню бар'єрів у діяльності, що спрямована на задоволення особистісної значущих потреб підлітка [1].

Отже, підлітковий вік є непростим періодом психічного розвитку; він є проблемним і напруженим у психологічному аспекті для самого підлітка, а також для всіх, хто перебуває в його оточенні. Сукупність внутрішніх суперечностей, що по-особливого сильно відображаються на згаданій фазі, опір виховним впливам позитивного характеру спричиняють утворення доволі великої групи “важких” підлітків. Антисоціальна поведінка взаємспричиняється впливом факторів насамперед зовнішньої соціальної сфери (особливо мікросередовища) й, крім того, персональним характером особистості підлітка, що спричиняють його персональну реакцію на різного роду плану життєві проблеми. Шукати причини протиправної поведінки варто в соціальних обставинах життя особи та в індивідуальному характері, що ослаблює адаптивні змоги, передусім в її мотиваційному контексті, цінностях, рисах емоційно-вольової й інтелектуальної сфер. Соціальні обставини негативного плану, з одного боку, спричиняють непрості життєві умови, під час розв'язання котрих особа здійснює порушення правових норм, з іншого – чинять вплив на становлення особистості людини, роблять її вразливою, дезадаптованою. Натомість особистісні якості утруднюють

оцінку людиною ситуації, не дозволяють ухвалити відповідне рішення, умисно керувати власною поведінкою, протидіяти негативному впливу інших людей.

Список використаних джерел:

1. Когут С. Девіантна поведінка дітей та молоді: проблеми та шляхи подолання. *Вісник Львівського університету*. 2008. Випуск 24. С. 190–197.

2. Пряхіна Н. О. Психологічні особливості самоактуалізації неповнолітніх, схильних до протиправної поведінки : дис. на здобуття наук. ступеня канд. психолог. наук. К. : Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України, 2006. 180 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-446-0-2>

Ляпунова Т. М.,

*магістрантка 2-го курсу за спеціальністю 053 – Психологія
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

Науковий керівник: Мігіна С. В.,

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри психології, філософії та суспільних наук

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ПРОБЛЕМА ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ З ПОГЛЯДУ ТЕОРІЇ СТРЕСУ

Анотація. У статті розглядається питання емоційного вигорання з погляду теорії стресу. Зауважується на тому, що емоційне вигорання є наслідком хронічного впливу професійного стресу, який поступово виснажує психічні та фізичні ресурси людини. Підкреслюється необхідність вчасної профілактики й розвитку стратегій подолання стресу для збереження емоційного здоров'я та продуктивності.

Ключові слова: виснаження, емоційне вигорання, стрес, тривога.

Liapunova T. The problem of emotional burnout from the perspective of stress theory

Summary. The article examines the issue of emotional burnout from the point of view of stress theory. According to stress theory, prolonged exposure to a stressful situation without adequate coping mechanisms and recovery leads to three phases of burnout: tension, resistance, and